

0 5 2 7

A MAGYAR HÍRLAP HÉTVÉGI MELLÉKLETE
2017. MÁJUS 27.
SZERKESZTETTE: PETÁN PÉTER
MŰVÉSZETI VEZETŐ: SALÁT ZALÁN PÉTER

T Ű Z V A R Á Z S

Gyóni Géza: Csak egy éjszakára...

Csak egy éjszakára küldjétek el őket;
A pártoskodókat, a vitézkedőket.

Csak egy éjszakára:
Akik fent hirdetik, hogy – mi nem felejtünk,
Mikor a halálgép muzsikál felettünk;
Mikor láthatatlan magja kél a ködnek,
S gyilkos ólom-fecskék szanaszét röpködnek,

Csak egy éjszakára küldjétek el őket;
Gerendatöréskor szálka-keresőket.

Csak egy éjszakára:
Mikor siketitőn bőgni kezd a gránát
S úgy nyög a véres föld, mintha gyomrát vágnák,
Robbanó golyónak mikor fénye támad
S véres vize kicsap a vén Visztulának.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket.
Az uzsoragarast fogukhoz verőket.

Csak egy éjszakára:
Mikor gránát-vulkán izzó közepén
Ugy forog a férfi, mint a falevél;
S mire földre omlik, ó iszonyu omlás, –
Szép piros vitézből csak fekete csontváz.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket;
A hitetleneket s az üzérkedőket.

Csak egy éjszakára:
Mikor a pokolnak égő torka tárul,
S vér csurog a földön, vér csurog a fáról
Mikor a rongy sátor nyöszörög a szélben
S haló honvéd sóhajt: fiam... feleségem...

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
Hosszú csahos nyelvvel hazaszeretőket.

Csak egy éjszakára:
Vakító csillagnak mikor támad fénye,
Lássák meg arcuk a San-folyó tükrébe,
Amikor magyar vért gőzölve hömpölyget,
Hogy sirva sikoltsák: Istenem, ne többet.

Küldjétek el őket csak egy éjszakára,
Hogy emlékezzenek az anyjuk kinjára.

Csak egy éjszakára:
Hogy bujnának össze megrémülve, fázva;
Hogy fetrengne mind-mind, hogy meakulpázna;
Hogy tépné az ingét, hogy verné a mellét,
Hogy kiáltná bőgve: Krisztusom, mi kell még!

Krisztusom, mi kell még! Véreim, mit adjak
Árjáért a vérnek, csak én megmaradjak!

Hogy esküdne mind-mind,
S hitetlen göggyében, akit sosem ismert,
Hogy hivná a Krisztust, hogy hivná az Istent:
Magyar vérem ellen soha-soha többet!
– Csak egy éjszakára küldjétek el őket..

(Przemysł, november)

M Ű V É S Z P Á H O L Y

Kapcsolat az olvasóval

A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozata tavaszi gálája nemcsak az Arany János-émlékéhez kapcsolódott, de bemutatták a Támadó tűz voltunk című antológia angol nyelvű fordítását is. Hamarosan a közönség elé tárják a Közelképek írókról című sorozatuk új köteteit, a könyvhéthez kapcsolódóan pedig határon túli kiadók, szerzők új műveinek debütálására adnak lehetőséget. Mezey Katalin költővel, az MMA Irodalmi Tagozata vezetőjével beszélgettünk.

folytatása a II–III. oldalon

Kitűnő színészek közreműködésével adunk ízelítőt szerzőink műveiből
FOTÓ: NAGY BALÁZS

*A megtorlás éveinek fájdalmas és kegyetlen az irodalma,
ezeknek egy része napjainkban került elő vagy kapott nyilvánosságot*

Kapcsolat az olvasóval

– Május elején ismét megrendezték irodalmi gálájukat a Pesti Vigadóban. Mi az elsődleges célkitűzésük ezeknek az esteknek?

– Harmadik esztendeje, hogy megszervezzük ezt az eseményt ősszel és tavasszal. Az a célunk vele, hogy nyilvános, ünnepi alkalmat teremtsünk a kortárs magyar irodalom – benne akadémikusaink – és az olvasók találkozására. Kitűnő színészek közreműködésével adunk ízelítőt szerzőink műveiből, és adunk hírt az aktuális írói jubileumokról, irodalmi életünk jeles eseményeiről. A mai világban a könyvkereskedelem legnagyobb etikai problémája, hogy hihetetlenül nagy összegek forognak a reklámokban. Emiatt azok a könyvek, amelyek mögött nem állnak korlátlan reklámösszegek, és azok a kiadók, amelyeknek nincs reklámra pénzük, eleve hátrányos helyzetbe kerülnek. Elsősorban a globális könyvkereskedelem céghálózatai és a nagy hazai könyvkereskedő hálózatok rendelkeznek hatalmas média- és sajtóreklámmal, ők srófolták föl ilyen mértékben a marketing-költségeket. A magyar irodalmi könyvkiadás „termékei” ebben a versenyben legtöbbször alulmaradnak, mivel a kisebb minőségi kiadóknak még a nyomdaköltségekre, az írói honorárium megfizetésére sincs elég pénzük. Ezért is fontos, hogy élő kapcsolatot alakítsunk ki az olvasókkal, és persze azt szeretnénk, hogy a média is beszámoljon ezekről az eseményekről, s ezáltal is fórumot kapjanak az új művek és alkotók.

– Sikertült felkelteni a közönség figyelmét a különleges produkciókkal?

– A média eleinte teljesen figyelmen kívül hagyta ezeket az eseményeket, a Budapesti Tavasz és Őszi Fesztivál programjába sem sikerült eddig bekerülniük. Az idén tapasztaltuk először a sajtó érdeklődését. Ez a közönség számán is meglátszott, így telt ház és nagy siker volt. Komoly felkészülés előzi meg ezeket az esteket, amelyekbe különböző előadó-művészeti műfajokat próbálunk beleszőni. Rendszerint vannak vers- és próza-összeállítások, illetve irodalmi beszélgetések valamely aktuális témáról. Legutóbb például Kodolányi Gyulával társalogtunk, egyrészt az ’56-os antológiánk angol változatának megjelenése, másrészt írói jubileuma volt a téma. Próhle Gergellyel, a Petőfi Irodalmi Múzeum új főigazgatójával pedig az Arany János-émlékéről beszélgettünk, s megkérdeztük főigazgatói terveiről is. Az irodalmi gálák műsorában ezek mellett mindig szerepet kapnak a megzenésített versek, szövegek, legutóbb például a Misztrál Együttes közreműködésével. Utóbbi estünkön már-már megvalósulni látszott kitűzött célunk, a közönség is jól érezte magát, szeretettel fogadta a kétrészes műsort.

– A műsor az idén a kétszáz éve született Arany Jánoshoz is kapcsolódott. Mit terveznek még az emlékévre?

– Ez a rendezvény bizonyos szempontból előkészítette az egyik legkomolyabb ideji programunkat, mivel az első rész egyórás műsora során kortárs költők, írók Arany János emlékeztetének szentelt írásai hangzottak el olyan kitűnő színészek előadásában, mint Oberfrank Pál, Rátóti Zoltán, Kubik Anna, Ráckevei Anna és Újhelyi Kinga. Ez az anyag kicsit kibővítve ősszel is elhangzik majd

Nagyszalontán, ahova a tervek szerint októberben látogatunk el. Ott konferenciát és irodalmi estet rendezünk majd, amelyek tárgya Arany János életműve, személyisége lesz mai írók, költők művei tükrében.

– Az esten bemutatták a *Támadó tűz* voltunk című kötet angol nyelvű fordítását is. Hogyan született meg ez a kötet?

– Másfél-két évvel az ’56-os emlékévkézdete előtt megállapodtunk az Irodalmi Tagozatban arról, hogy egy antológiásorozatot készítsünk. Kezdetnek olyan próza- és versantológiákat akartunk létrehozni, amelyek a tagozat alkotóit mutatják be. Az volt az elképzelésünk, hogy mindenki egy emblemikus csokrot állít össze a verseiből, illetve a prózaírók kiválasztanak két-három olyan írást az életművükből, amelyet fontosnak tartanak bemutatni. Oláh János vállalkozott a kiadások szervezésére és a lírakisztetésére, így 2015-ben megszületett A szavak lélegzete című versantológia, amiben a Fókusz Kiadó segített. És megjelent a Metszetek című prózaantológia, amelynek szerkesztésében Erős Kinga, kiadásában pedig az Orpheus Kiadó volt a partnerünk. Végül 2016-ban megjelent a Támadó tűz voltunk című kötet is. Ennek már nehezebb pályája volt, mert szerkesztését Oláh János még elkezdte, de időközben sajnos súlyos műtéten esett át, majd elhunyt, így rám maradt ez a feladat.

– Milyen írások szerepelnek ebben a kötetben?

– Az elképzelésünk az volt, hogy az ötvenes évektől, majd az ’56-os forradalom napjaitól kezdődően mutatjuk be a forradalom irodalmi előzményeit és visszhangját. A börtönökben született művek közül főként Tóth Bálint, Gérecz Attila, Kárpáti Kamil, Béri Géza írásai tartoznak ehhez a körhöz. Majd Dutka Ákos, Márai Sándor, Füst Milán, Szabó Lőrinc, Ilyés Gyula, Ignác Rózsa és mások forradalom idején megjelent művei következnek. De helyet kapott Örkény István gyönyörű írása az 1956-os Budapestről és Déry Tibor, Németh László, Tamási Áron jól ismert kiáltványai is. Szinte minden jelentős író, költő megszólalt, aki átélte a forradalom és a megszállás napjait. A megtorlás éveinek fájdalmas és kegyetlen az irodalma, ezeknek egy része csak napjainkban került elő vagy kapott nyilvánosságot. A Támadó tűz voltunk című antológia az első olyan gyűjtemény, amelyben igyekeztünk az emigrációba kényszerült írókat, például Sulyok Vincét, Makkai Ádámot, András Sándort és a határon túl élő költőket, írókat is megszólaltatni, akik közül nem egy börtönbe is került ötvenhatos állásfoglalása miatt. De a forradalom fiatalabb generációit, Ágh Istvánt, Buda Ferencet, Kiss Dénest is jelentős művek képviselik, és szerepel a kötetben a „pesti srácok” korosztálya is, Takács Zsuzsa, Bella István, Oláh János, Petri György és mások művei. Az antológiába belefoglaltuk az azóta felnőtt nemzedékek jeles tehetségeinek, így például Szőcs Géának, Vári Fábrián Lászlónak vagy lancu Laurának az írásait is. Törekedtünk a teljességre, így összesen nyolcvan költő és prózaíró írása került be a válogatásba.

– Néhány szerzőnek több műve is olvasható az antológiában. Miért emelték ki ezeket az írókat, költőket?

– A kötetben kiemelt szerepet kaptak azok, akik maguk is részt vettek a forradalomban. Ágh István például az évek során megírta a Kossuth téri sortűzben történt megsebesülésének történetét, emellett számos verse is helyet kapott a kötetben. Ugyanígy kiemelten szerepel Buda Ferenc, akit elítéltek három megjelent verséért, vagy Kiss Dénes, aki már nem él, de szintén egy verse miatt került börtönbe, ahogy Tóth Bálint is. Tőlük bővebb összeállítást közöltünk, és ugyanígy Gérecz Attilától is, aki megalapozatlan vádak alapján került huszonegy évesen, 1950-ben börtönbe. Az ő története azért is különleges, mert 1954-ben, a nagy dunai árvíz idején a folyó áradását kihasználva megszökött a váci fegyházból. Pesten pár nap múlva elfogták, majd ötvenhatban kiszabadult és Budapesten az utcai harcok során a Rókus-kórházban egy orosz tank lötte le. Több írásukkal szerepelnek azok a szerzők is, akik életművében jelentős téma a forradalom, így Albert Gábor, Jókai Anna, Döbrentei Kornél is. Vathy Zsuzsa egyik megírázó novelláját is olvashatjuk, amely Gérecz Attila emlékeztetét ébreszti.

– Mennyiben lett más az angol nyelvű kötet?

– A magyar antológia háromszázhusz oldalas, az angol viszont háromszázharminchat oldal lett, mert egy kísérő tanulmány is szerepel benne a szerkesztő, Bertha Csilla professzor asszony tollából. Ebben elmondja az angol nyelvű közönségnek, illetve mindenkinek, aki nem ismeri a magyar történelmet, hogy hogyan bontakozott ki az ötvenhatos forradalom és szabadságharc, és hogyan folytatták vérbe, milyen kegyetlen megtorlások követték. Emellett a jegyzetapparátus is sokkal bővebb lett, hiszen mindazt, ami nekünk evidens, egy külföldi olvasó számára meg kell magyarázni.

– Hogyan tudták megfinanszírozni az angol fordítást, és hol fogják terjeszteni a kötetet?

– Mind a magyar, mind pedig az angol nyelvű kötetet az MMA kiadásában, az 1956-os Emlékbizottság pályázati segítségével tudtuk megvalósítani. A műfordítás költségeit enélkül lehetetlen lett volna megfizetni. A fordító gárda a Hungarian Review köréből került ki, ahogy az angol nyelvű kiadás gondozása, megvalósítása is elképzelhetetlen lett volna Kodolányi Gyula kiadói segítsége nélkül. Liz Szász, Szász Imre prózaíró özvegye szervezte meg a próza fordításokat, és műfordítóként is oroszlanrészt vállalt a munkában. A versfordítások pedig mások mellett Thomas Cooper, Lengyel Balikó Péter és külföldön élő magyar fordítók, Sohár Pál és Peter Czipott tehetségét dicsérik. Az első ötszáz példány nagy részét – pályázati vállalkásunknak megfelelően – a külföldi magyar intézeteknek és követségeknek szántuk ajándékba, bízunk benne, hogy nem becsomagolva hever majd az intézetek valamelyik pincésarkában, hanem méltó ajándékként érdeklődő olvasókra talál. Az akadémia egyébként már engedélyt adott a Hungarian Review-nak a második kiadás elkészítésére, amelyet elsősorban angol nyelvterületen terjesztenek majd. Ugyanígy tervezi a hazai könyvpiac számára a második kiadást a magyar antológia gondozója is.

– Miért ezt a címet adták az angol nyelvű antológiának?

– A Down fell the statue of Goliath címet a szerkesztők választották. Az idézet Szabó Lőrinc Meglepetések című verséből származik, magyarul így hangzik: „s ledőlt a Goliatszobor”. Ez a Sztálin-szobor ledöntésére utal. A szerkesztőbizottság úgy gondolta, hogy a Góliát-történet olyan hivatkozás, amely mindenütt ismert, és jellemzi az alaphelyzetet, amelyben ez a forradalom megszületett és megbukott. Találó és igaz hasonlat, mert teljesen aránytalan erőviszonyok között a kétségbeesés szülte azt a fegyveres ellenállást, amelynek aztán nem lehetett más vége, mint a bukás.

– A *Közlekedés írókról* című sorozatukban az Irodalmi Tagozat egy-egy alkotójáról készíténe monográfiákat. Kikről szólnak majd következő kötetek?

– Május 29-én este, tizenhét órai kezdettel a Pesti Vigadó Makovecz Termében Ács Margit vezetésével fogjuk bemutatni a most megjelent műveket. Alföldy Jenő Tornai Józsefről, Imre László Jókai Annáról, Bartusz-Dobosi László Kalász Mártonról, Jánosi Zoltán Ratkó Józsefről és Ekler Andrea Vathy Zsuzsáról írt hiánypótló monográfiát. Ács Margit Babérkoszorú-díjas prózaíró az ötletgazdája, szerkesztője és szervezője ennek a sorozatnak. Erre a célra minden évben hat műre elegendő pénzt teszünk félre a költségvetésünkéből, hogy meg tudjunk bízni olyan irodalmi személyiségeket, kutatókat, akik vállalják egy-egy kötet megírását. A döntés mindig nehéz, mert sokan vannak, akiknek az életművéről még nem készült érdemi elemzés, nem jelent meg monografikus munka. Komoly megbeszéléseket követően titkos szavazás útján szoktuk eldönteni, hogy mi lesz a következő hat. Figyelemmel vagyunk az alkotók korára és arra is, hogy mennyire feldolgozott valakinek az életműve. Mindegyik könyvbe kerül az adott szerző életútját bemutató kép- és fotóanyag is, amelyek révén is szeretnénk közel hozni az alkotót az olvasókhoz.

– Mi lesz az Irodalmi Tagozat következő programja?

– Három éve elindítottunk egy Élőfolyóirat-sorozatot is a Műcsarnokban. Ez azzal a céllal született, hogy elhozzuk Budapestre azokat a távoli irodalmi műhelyeket, amelyeknek viszonylag ritkán van lehetőségük a bemutatkozásra. Erre a célra pénzt különítettünk el, hogy az utazásukat, a szerkesztői munkát, a színészeket és zenészeket megfizessük, hiszen azt szeretnénk, hogy ezek az alkalmak egy kicsit színesebbek lennének, mint egy szokványos könyv- vagy folyóirat-bemutató. A sorozat már túl van a huszadik alkalmon is, ebben a fél évben három ilyen estet rendezünk. Az idén volt a Bécsi Magyar Napló és a Moldvai Magyarság bemutatkozása a Műcsarnokban. Június 8-án az Ünnepi Könyvhéthez kapcsolódva a határon túli szerzőknek és könyvkiadóknak az estjét tervezzük, ahol bemutatjuk az eseményre megjelenő új műveiket.

FORGÁCH KINGA

Művész Páholy rovatunk a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával készült

A FOTÓK AZ EGRI DOBÓ ISTVÁN VÁRMŰZEUM
TULAJDONÁT KÉPEZIK

Képirás (55.)

Hevesy Sándor főmérnök fotósként örökítette meg Eger városának eseményeit, s neki köszönhetőek az 1941. évi Hősök napján készült színes diafelvételek, amelyeken a helyőrség tisztikara és a „Dobó István” 14. honvéd gyalogezred díszszázada látható

Hősök napja

Báró Ábele Ferenc vezérkari őrnagy volt az, aki 1915-ben a frontról írt levelet gróf Tisza István kormányfőnek, amelyben indítványozta, hogy „az országgyűlés már most hozzon egy törvényt, amellyel az állam minden községben egy szép kö- emléket állít, amelyekre (...) elesett hőseit névszerint bevési.”

A törzstiszt terve megvalósításának érdekében minden kö- vet megmozgatott, így 1916 végén Zita királyné közvetítésével IV. Károly elé jutott kérelme, melyet utolsó királyunk pártfo- gásába vett, s neki köszönhetően – száz esztendővel ezelőtt – 1917 tavaszán fogadta el a Képviselőház „a most dúló háború- ban a hazáért küzdő hősök emlékének megörökítéséről” szóló 1917. évi VIII. törvénycikket, amelynek első paragrafusa sze- rint „mindazok, akik a most dúló háborúban a hadrakelt se- reg kötelékében híven teljesítették kötelességeiket, a nemzet osztatlan, hálás elismerésére váltak érdemesekké. Őrizze meg a késő utókor hálás kegyelettel azok áldott emlékezetét, akik életükkel adóztak a veszélybenforgó haza védelmében.”

Ezen törvény szerint minden magyarországi település köte- les volt erejéhez és anyagi tehetségéhez mérten „méltó emlé- ken” megörökíteni mindazok nevét, akik lakosai közül elestek a hazáért. Az emlékművek felállításával a háború befejezéséig várni kellett, míg a Monarchia 1918 őszén kívülről gerjesztett összeomlása, a forradalmi téboly időszaka és a trianoni béke- diktátum okozta trauma azok felállítását lelassította, de nem akadályozta meg. A megcsonkított Magyar Királyságban „az 1914/1918. évi világháború hősi halottai emlékének megün- nepléséről” rendelkező újabb törvényt fogadtak el, s az 1924. évi XIV. törvénycikk tartalmazta, hogy „a magyar nemzet mélyeséges szeretettel, magasztaló elismeréssel és hálával em- lékezik meg azokról a hős fiairól, akik az 1914/1918. évi világ- háború alatt a hazáért vívott súlyos küzdelmekben a magyar nemzetnek dicsőséget és hírnevet szerezve életüket feláldoz-

ták. A nemzet soha el nem múló hálája és elismerése jeléül, az élő és jövő nemzedékek örök okulására és hősi halottaink di- csőségére minden esztendő május hónapjának utolsó vasár- napját nemzeti ünnepé avatja. Ezt az ünnepnapot – mint a »Hősök emlékünnepét« – a magyar nemzet mindenkor a hősi halottak emlékének szenteli.”

A törvénycikk indoklása tartalmazta, hogy a hősi emlé- kművek magasztos hivatása, hogy hirdessék „a magyar csapa- tok által példátlanul álló halálmegvetéssel megvívott diadal- mas harcok egész sorozatát; azokat a hősöket, akiknek nevei, azokat a csapatokat, amelyeknek haditettei aranybetű- kel vannak megörökítve a történelem véres lapjain és ame- lyek a napnál fényesebben ragyogják be a dicsőség sugarával a multat és a jövőt.”

Csonkamagyarország szinte minden városában és falujában állítottak hősi emlékműveket, ahol méltó módon emlékezhet- tek meg a nemzeti ünnepek sorába emelt Hősök emléknapjá- ról. A Hősök napján minden településen felekezetenkénti is- tentiszteletet tartottak, s azt követően a polgári előljáróságok által szervezett ünnepélyeken helyezték el koszorúikat a hősi emlékművek előtt. Ahol helyőrség állomásozott, onnan hon- véd díszszázadot vezényeltek ki, de jelen voltak a rendvédel- mi szervek, az első világháborús bajtársi egyesületek, a tanu- löifjúság, továbbá a lakosság színe-virága. Évről évre – egészen 1945-ig – hasonló módon zajlottak le a patinás hagyomány- nyá nemesedett Hősök napi emlékűnnepségek csonka-, majd megnagyobbodott országszerte a székesfővárostól kezdve Jászberényen, Rimaszombaton át egészen Kézdivásárhelyig. A második világháború idején, 1942-ben született meg a hon- védelmi miniszter és a belügyminiszter azon rendelete, amely- nek értelmében az újabb világháborúban elesett honvédek ne- veit fel kellett vésni a már meglévő hősi emlékművekre.

Aztán elkövetkezett az újabb háborúvesztés, és a „felszabadulás” után a kommunisták nemcsak az ezeréves Ma- gyar Királyság intézményrendszerét, a Magyar Királyi Hon- védséget, a korábbi társadalmi berendezkedést, de a hősök kultuszát is kárhózatra ítélték. A Hősök napja hosszú időre fe- ledésbe merült, aztán a rendszerváltozás időszakában támadt fel főnixmadárként, s azóta az idegen impérium alatt lévő Fel- vidéken, Észak-Erdélyben és a Székelyföldön, s a Délvidéken is második világháborús emlékművek sorát emelték.

A hősök kultusza akkor került ismét nemzeti emlékeze- tünk fókuszába, amikor 2001 nyarán kihirdették a „magyar hősök emlékének megörökítéséről és a Magyar Hősök Emlék- ünnepéről” rendelkező 2001. évi LXIII. törvénycikket, amely nemcsak a két világháborúban, hanem ezeréves államisá- gunk védelmében elesett őseinkre is kiterjesztette a törvény hatályát: „A magyarság hosszú, nehéz történelme során, kü- lönösen a honfoglalás és Szent István király ezer esztendővel ezelőtt történt államalapítása óta a haza megszámlálhatatlan fia és leánya harcolt fegyverrel vagy anélkül Magyarország, a magyar nemzet védelmében, illetve vállalt vértanúságot a ha- záért. Tetteik nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy fennmaradt a magyar nemzet és a magyar állam. A Magyar Köztársaság Országgyűlése kötelességének érzi, hogy tisztelettel adóz- zék azok emléke előtt, akik véréket ontották, életüket koc- káztatták vagy áldozták Magyarorszáért.” Ezen törvénycikk gyakorlatilag megerősítette az 1924-ben hozott törvényt, hi- szen második paragrafusa értelmében „a magyar nemzet so- ha el nem múló hálája jeléül és a jövő nemzedékek okulására, a hősök dicsőségére minden esztendő május hónapjának utolsó vasárnapját a Magyar Hősök Emlékünnepévé nyilvánítja”.

BABUCS ZOLTÁN

